

LÍNIES D'ACTUACIÓ DEL CONSORCI DAVANT L'AFECTACIÓ DE *Tomicus destruens* AL PARC DE LA SERRALADA LITORAL I EL FOMENT DE L'ASSOCIACIONISME DELS PROPIETARIS FORESTALS COM A EINA DE CONTROL

Estat sanitari de les pinedes del Maresme

La comarca del Maresme té una superfície forestal del 65%, la major part en mans de propietaris privats, ja que està repartida amb més de 5.200 propietaris, el 99% privats. La vegetació dominant als solells són les pinedes de pi pinyer ocupant 6.600 hectàrees, les quals han crescut sobre sòls prims i amb elevat pendent que, juntament amb les sequeres acumulades i les fortes onades de calor dels darrers anys ha originat que els arbres es debilitin i siguin més vulnerables a l'atac de plagues. Actualment, les principals afectacions per plagues al Maresme són la processionària (*Thaumetopoea pityocampa*), l'escolítid dels pins (*Tomicus destruens*) i el fong *Thyriopsis halepensis*.

Imatge 1: Afectació de les pinedes de pi pinyoner (Font: <http://www.svmontalt.cat>)

L'afectació de *Tomicus*, és la que actualment preocupa principalment a propietaris, tècnics i administracions, ja que afecta al 20-25% de la superfície de les pinedes, preveient que hi pot haver una afectació del 50% si les condicions climàtiques i la manca de gestió forestal es mantenen.

Afectació de les pinedes per *Tomicus destruens*

El *Tomicus destruens* és un escarabat perforador que generalment afecta als pins debilitats. El seu cicle biològic es divideix en diferents fases:

- Entre abril i setembre es troba a l'interior dels branquillons de les capçades dels pins.
- Entre setembre i octubre surt dels branquillons i perfora la fusta, on fa la posta (durant aquesta època es poden apreciar petits forats amb reïna al tronc i branques de més de 7,5 cm de diàmetre)
- Entre octubre i finals de febrer les larves fan galeries subcorticals que poden arribar a interrompre la circulació de la saba, provocant la mort de l'arbre.
- Al març, els adults comencen a emergir i van cap a la capçada, on s'alimenten de l'interior dels branquillons.

Per tant, els danys que provoca el perforador *Tomicus* són de dos tipus, per un costat s'alimenten de les acícules i per un altre costat creen galeries als troncs evitant la circulació de la saba, fins la mort de l'arbre.

Els senyals de la colonització de la plaga són molt evidents, per la presència de grumolls de resina a l'escorça i les serradures que s'observen.

Els danys de *Tomicus* sobre la massa comencen molt paulatinament, però a poc a poc poden acabar afectant superfícies importants. L'afectació sobre els arbres és mortal i l'única solució es tallar-los i treure'ls per evitar que l'insecte es reproduïxi i ataquï altres arbres.

Imatge 2: Galeries subcorticals (Font: <http://forest112.com/web/es/la-plaga-de-insectos-perforadores-en-pinos-se-extiende-a-119-municipios>)

Les principals conseqüències de la plaga són l'augment de risc d'incendis, al tenir acumulada matèria morta als boscos, l'afectació d'altres pins debilitats, la pèrdua de producció forestal (reducció en la producció de pinyó i mala qualitat de la fusta), la pèrdua de biodiversitat i de paisatge i el risc d'inundacions fruit de la possible desforestació en aquelles zones més afectades on no hi ha estrat d'alzines i roures que puguin substituir el pi.

Mesures de prevenció i control de la plaga

El Consell Comarcal del Maresme (CCM), el Departament d'Agricultura Ramaderia, Pesca i Alimentació de la Generalitat (DAAM), la Diputació de Barcelona i les Associacions de Propietaris Forestals de la Serralada Litoral Central i la de Montnegre-Corredor, han acordat treballar conjuntament per la gestió de la plaga.

En primer lloc, es farà una avaluació de l'estat de les pinedes i es delimitaran les zones d'afectació per tal de determinar l'abast dels danys i els costos per executar els treballs forestals.

Per altra banda, amb el suport dels Ajuntaments, es transmetrà la informació als propietaris mitjançant un díptic informatiu i es posarà en contacte els propietaris forestals amb les Associacions de propietaris forestals, per tal que siguin aquestes qui gestionin els treballs forestals a efectuar.

Per reduir la proliferació de les plagues, els tècnics coincideixen que la solució es fer una bona gestió de les masses boscoses afectades, reduint la densitat d'arbres i així disminuir la competència i afavorir els arbres més vigorosos.

Des de l'Associació de Propietaris Forestals de la Serralada Litoral Central, durant l'últim trimestre de 2016, es preveuen dur a terme actuacions de gestió forestal en diferents finques de l'àmbit d'actuació de l'Associació, amb un finançament total de 70.000€ provinents del conveni de col·laboració entre la Diputació de Barcelona, els ajuntaments, el Consorci del Parc de la Serralada Litoral i l'Associació de Propietaris Forestals de la Serralada Litoral Central. En aquestes actuacions es preveuen realitzar aclarides de millora en pinedes de pi pinyer i selecció de tanys d'alzina per tal de reduir la densitat arbòria i així reduir la competència de l'arbrat i afavorir el seu vigor.

Línies d'actuació específiques del Consorci davant l'afectació de *Tomicus destruens* a les pinedes Parc de la Serralada litoral

Amb una superfície superior a 1500 ha, les pinedes de pi pinyer constitueixen, després de l'alzinar, les masses forestals més extenses del Parc de la Serralada Litoral. Es distribueixen pel vessant litoral del Parc on l'escassetat d'aigua disponible en el sòl fa que el pi gairebé no trobi competència davant la resta d'espècies llenyoses. A banda del valor paisatgístic i ecològic, l'espècie té un paper important en la revegetació d'erms i conreus abandonats oferint la cobertura necessària als plançons d'alzina que regeneraran la massa més endavant.

A l'igual que a la resta de la comarca, aquestes pinedes són vulnerables a l'atac de patògens, i a les condicions meteorològiques poc favorables, cal afegir la manca de gestió forestal de moltes masses fruit de l'atomització del territori en petites finques i la seva orografia. De fet, ja l'any 2008, l'estudi *Avaluació de l'estat fitosanitari del Parc de la Serralada Litoral* realitzat pel Consorci va detectar la presència en més o menys grau dels insectes *Tomicus destruens*, i *Thaumatopea pityocampa* i de forma més generalitzada, el fong *Thyriopsis halepensis*.

En el moment actual (estiu de 2016). *Thyriopsis* està present a la major part de les pinedes de pi pinyer provocant-ne la defoliació. Pel que fa a *Tomicus*, mentre no es disposi de la diagnòsi general de l'afectació, s'han localitzat novament arbres afectats a Argentona i Vilassar de Dalt.

Atès que *Tomicus* té facilitat per introduir-se als arbres quan aquests estan debilitats - ja sigui per causes abiòtiques o per fongs - és d'esperar que de cara a la tardor, quan es produeixi l'aparellament de l'insecte, es pugui infectar considerablement la massa de pins.

Per aquest motiu i d'acord amb les mesures determinades pel CCM, juntament amb el DAAM i la Diputació de Barcelona, el Consorci estudia posar en marxa les següents línies d'actuació pel control de la plaga:

1. Disposar de la **diagnòsi de l'estat de les masses al Parc** a partir de la primera valoració que a nivell comarcal està elaborant el CCM. Valorar si cal reduir l'escala d'estudi i en aquest cas proposar la col·laboració de les Agrupacions de Defensa Forestal (ADF).
2. Conjuntament amb la resta d'Administracions implicades **localitzar els propietaris afectats i assessorar-los de les mesures que han de prendre i dels instruments de gestió de que disposen**. En cas que la finca estigui dotada d'un Pla Tècnic de Gestió i Millora Forestal caldrà revisar la programació de les actuacions per tal de prioritzar les masses afectades i s'haurà de tramitar a través del Centre de la Propietat Forestal. En cas contrari, caldrà demanar l'autorització al DAAM per tal de retirar els arbres afectats. En tots els casos es recomanarà als propietaris forestals que s'integrin en associacions de propietaris forestals que prioritzaran les actuacions de millora de la massa a aquelles finques més afectades.

L'abril de 2014 va constituir-se l'Associació de Propietaris Forestals de la Serralada Litoral Central que agrupa propietaris del territori del Parc de la Serralada Litoral. A banda hi ha altres associacions d'àmbit local.

3. El Consorci no realitza aprofitaments forestals però sí que, a través de la Xarxa de Parcs, participa dels projectes desenvolupats en el marc del Conveni entre la Diputació de Barcelona i l'Obra Social "la Caixa" per a la conservació dels espais naturals. Alguns d'aquests projectes tenen per objectiu la recuperació d'antics espais oberts i el manteniment d'infraestructures per a la prevenció d'incendis forestals (secció de servei i franges de baixa combustibilitat), per la qual cosa impliquen treballs de tallada de rodals i/o la reducció de la densitat de peus que podrien, orientar-se per tal de fer front a la proliferació de *Tomicus*. En aquest sentit, en el treball previst de manteniment de franges de baixa combustió caldria potenciar el regenerat d'alzina i, si no n'hi ha, retirar els peus de pins afectats i/o debilitats.
4. **Actualitzar l'estudi *Avaluació de l'estat fitosanitari del Parc de la Serralada Litoral* realitzat** l'any 2008, per tal de reflectir la situació actual de l'afectació de diverses plagues a les masses boscoses del Parc i avaluar la capacitat de recuperació del bosc davant de plagues i malures.
5. **Establir un circuit d'intercanvi d'informació entre les Administracions implicades** i seguiment de l'evolució de l'afectació fins a que disminueixi el grau d'alerta.

Que cal fer?

La col·laboració dels propietaris forestals serà fonamental per a què aquestes mesures i línies d'actuació siguin suficients en el control del *Tomicus*, en aquest sentit fem avinent als propietaris forestals el següent protocol (www.ccmaresme.cat):

- Si creu que la seva finca està afectada per algun patògen, cal primerament determinar-ne les causes dels danys.
- En el cas que la falta de vigor de la massa sigui atribuïble a causes abiòtiques es recomana disminuir la densitat de la massa a través d'instruments d'ordenació i/o de les associacions de propietaris forestals.
- Si es tracta d'una afectació per *Tomicus*, cal eliminar els arbres morts i afectats a través de les corresponents autoritzacions del DAAM. Si pel contrari s'observa la Processionària es recomanen els tractaments biològics que funcionen adequadament. Pel que fa Thyriopsis encara no hi ha un fungicida clarament contrarestat.

En tots els casos, a l'hora de realitzar les tallades serà obligatori triturar o retirar les restes superiors a 7,5 cm de diàmetre i retirar o pelar els troncs en menys de 30 dies entre l'1 de setembre i l'1 de febrer. En qualsevol cas, no pot quedar fusta o restes de més de 7,5 cm de diàmetre al bosc sense triturar a partir del 28 de febrer. Només es pot obviar aquesta condició en cas de tallar pins que ja estiguin morts i secs, En aquest cas, només cal trossejar les restes de qualsevol diàmetre i deixar-les esteses.

Alella, 7 de juliol de 2016

Bibliografia

- Vilar L. et al. 2003. *Els boscos a Catalunya. Aprofitament i futur*. Competium, S.L. Girona. 237 pp.
- Muñoz C. et al. 2011. *Sanidad Forestal. Guía en imágenes de plagas, enfermedades y otros agentes presentes en los bosques*. Ediciones Mundi-Prensa. 575pp. Madrid.
- Gracia M. & Ordoñez, J.L. 2013. *Les pinedes de pi pinyer. Manuals de gestió d'hàbitats*. Diputació de Barcelona. 167pp.
- Terradas J. et al. 2004. *Documents dels Quaderns de medi ambient. Els boscos de Catalunya. Estructura, dinàmica i funcionament*. Generalitat de Catalunya. 182pp